

Géczi János

A költészetről – József Attila születésnapján

1964 óta tartjuk meg a költészet napját – s ezen a napon egy sajátos módon emberhez kötött tevékenységet állítunk figyelmünk középpontjába. *József Attila* születése napján az irodalom költői műveket magába foglaló részét ünnepeljük, s általa pedig azt, amit a világban számunkra fontosnak, éppenséggel szépnek vagy tetszőnek találunk. Ilyenformán az ember saját produktumát ünnepli a költészetben. Ezért lehet olyan gazdag, változatos és szemléletes a költészet, mint maga az anyagból és a szellemből egybegyúrt ember.

Nem tudom megmondani, hogy mi a költészet, ezért a szerepéről, a helyzetéről vagy az ünnepről sem lehet sok mondandóm. Egy-két dolgot ugyan sejtek róla, de sem a tartalmát sem pedig a formáját nem vagyok képes elkülöníteni, mi több, inkább azt gondolom, e kettősség látszólagos. Értem, mint *Babits*, magam is a nyelv és a dal közötti különbséget, tapasztalom a költészet hatalmát, és ismerem azt is, amikor valami képes a káoszról kifommázódni és egyszer csak ott van, tökéletes, befejezett, megnevezhető és alkalmas arra, hogy általa valami kicsi vagy nagy dolgot lehessen állítani: kiről? miről? miért? – de ezt már végképpen nem tudom.

A költészet, talán, arra mutat rá, ami a világban a pillanatnyi rend, hogy aztán arra is, hogy mi jött létre e szétomlott rend után. A változni kész, sokféle eredetű, jelentésű és minőségű szálból összefonódott világ némelykor – valaki által: aki alkalmilag éppen költő – olyan mintázatba rendeződik, amelynek sajátos jelentése keletkezik, így jöhet létre a tudat is az anyagból, s ez a különös, megteremtett valóság, amely egy kapszulányi esszenciát tartalmaz a rendről, miként anyagra a tudat, képes néhány secundumra magára látni, s önmagáról kis semmiségeket, aprócska megállapításokat tenni.

A költészetről, s mindenről, ami a költészethez kapcsolódik, csak hasonlatokkal lehet beszélni – vagy nem beszélni. A költészetet – amint annyi nagy művésznél tapasztalhatjuk – művelni is szokás, kísérletbe vonni, éppen a bánat, a mindentelenség, a végesség ellen – s máris tapasztalható egy ellentmondás: hogy ha tárgyat adunk a számára, akkor nemcsak tartalommal töltjük fel, de tartalmat lopunk el tőle. S ez a költészet természete ellen való.

Elhangzott 1999. április 9-én Salgótarjánban, a József Attila Művelődési Központban – a szerk.

Nem gondolom fontosnak, ama régi, de ma is lépten nyomon hangoztatott elképzelést, amely tudni véli, nem egyszer pedig meg is mondja, mit kell vállalni a költészetnek s a költőnek. Hiszen a költő szabad akaratából bármit vállalhat. Ha akar, akkor történelmi vagy társadalmi feladatot, ha akar, akkor politikacsinalást, ha akar, nyelvet, izgatott propagandát, lélekpróbát. A vers bármi lehet. Komoly természetszépe, erő, nemzetudat, vágy, zene és finom nyelvjáték. A költészet, mint módszer, a tünékeny világ megragadására szolgáló eljárás azonban mégiscsak meg tapasztalhatóbb és fontosabb mint a leosztott eszmék poétai munkákban való randalírozása, szemlézése. A költészet közösséget tud létrehozni: a mindennapokban, a művészetben és a tudományban. A vers pedig e szellemi tér megvalósításának az eszköze.

Az ember által kisajátított, belakott világ rendje a költészetben mutatkozik meg: ebben a szavakban, jelképekben és hangulatokban gazdag létezési formában tapasztalható meg leginkább a valóságunk. S azok számára pedig, akik a költészetet létezési és megismerési formának is tekintik, nem kell magyarázni, hiszen értik, miért nem lehet azt természettudományos módszerekkel meghatározni. S számukra azt sem kell indokolni, hogy miért fontos a félszeg hezitálás, tétova morfondírozás, amellyel a múltból és az elképzelt jövőből kiválasztódik az a néhány vonás, amely aztán a jelenünkhöz kapcsolható, s életünkhöz – éppen a költészet jóvoltából – távlatot és feladatot ígér.

A költészet napján, amely annak a József Attilának a születésnapja is, akinek az életműve anyyiuinknak oly fontos, hogy nem tudunk róla lemondani, a költészet világteremtéséről, a múlt és a jelen és a jövő együttlátásáról kellene beszélni: de az ilyen szépségeket szóba hozni, mint újfajta világborzalmak idejét nem lehet. A költészet napján már csak verseket lehet olvasni.

Lőránt János Demeter festménye